

ISTORIA

LUÎ

ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITĂ NEAMULUI ROMĂNESC

DE

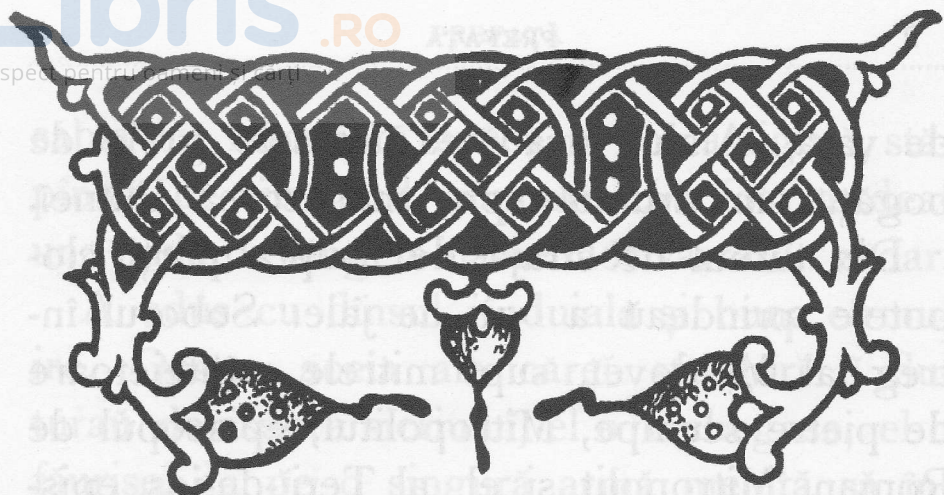
N. IORGA

Și tipărită pe cheltuiala Ministeriului de Instrucție Publică

BUCUREȘTI

MINERVA, INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI
EDITURĂ STR. REGALĂ No. 6 (HOTEL UNION)

1904

În ziua de 2 Iulie 1504 Ștefan-Vodă cel Mare se stîngea de o moarte blîndă la Suceava, în desăvîrșita pace măreață ce se boltia asupra întregii țeri pe stîlpii puternici ai biruințelor sale.

Pentru cea din urmă oară porțile cetății se deschidea înaintea aceluia ce luptase bărbătește cea mai grea din luptele sale. Boierii călări, în haine de urșinic și aur, unii bătrîni ca și stăpînul adormit, ceilalți în toată puterea vrîstei sale în avîntul încrezător al tinerețelor, încunjurau sicriul înfășurat în scumpe stofe. Sulițele ostașilor se ridicau drepte în văzduhul limpede, zîmbitor al zilei

de vară. Alaiul străbătea holdele grele de bogăție, în drumul spre mănăstirea Putnei.

Din turnul de strajă de asupra porții clopotele prindeau a vui de jale. Soborul întreg al Moldovei, supt mitrele scînteietoare de pietre scumpe, Mitropolitul, episcopul de Roman, Mitropolit și el, al Țerii-de-jos, episcopul de Rădăuți, egumenii cari putuse să se încingă pentru această lungă cale, primiau în cîntările iertării de păcate pe stăpînul tuturor. Veșnica pomenire se cerea pentru acela care se făcuse vrednic a fi pomenit de neamul său în vecii vecilor. Apoi întunerecul gropniții umbria tot mai mult fața porunci-toare, acum înseninată, și pletele albe, rare ale bătrînului. Și, pe cînd lacrimile brăzdau cele mai aspre obrazuri, minunata lespede de marmură săpată pecetluia micul mormînt în care încăpuse totuși rămășițele celui Mare.

Domnise aproape cincizeci de ani, o jumătate de veac. Venise tînăr, în vijelia năvălirii, ca să răzbune pe ai săi, ca să-și întemeieze viața și ca să tragă zid de vitejie în jurul țerii sale de moștenire. De atunci toate drumurile spre hotarele dușmane fusese bătute de copitele cailor oștirii sale. Dar peste

sabia lui minunată apăsa o mână sigură, stăpînită de un gînd cuminte. I-a fost totdeauna milă de sîngele oamenilor vărsat în zădar.

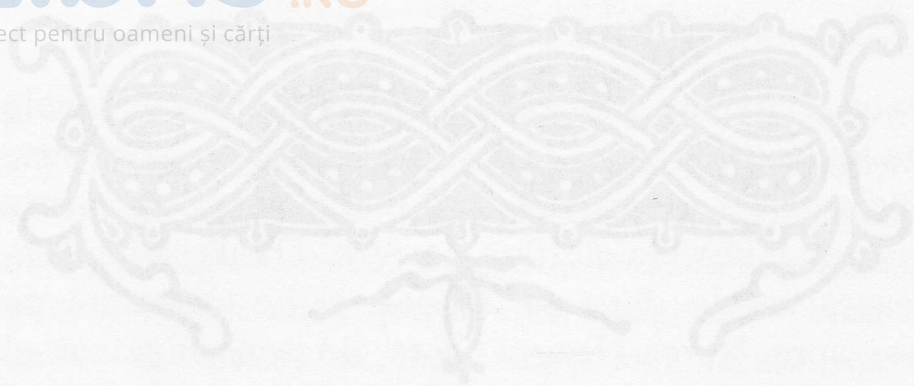
A adus cu dînsul rînduiala și buna cîrmuire. Oastea aceia ale cărei steaguri îi fluturau de-asupra sicriului, el o închegase, el o făurise, ca pe o singură armă menită să învingă totdeauna. Boierilor acelora ce-l întovărășiau înainte de a-și lua hotărîtorul rămas bun, el li statornicise chemările și drepturile. Secerînd buruiana roșie a vremilor de restriște și nelegiuire, el curățise țerîna ce băuse sîngele nevinovat, — coborînd în ea sfinte temelii de biserică. Vlădicilor ce se rugau acum la Dumnezeu pentru sufletul său, el li pusese mitra pe cap, după ce știuse că se cuvine s'o poarte.

Gîndul lui de înțelepciune se stînsese în sfîrșit, său, mai curînd, el se coboria ca o rază de bucurie asupra tuturor, trecea ca o binecuvîntare asupra bogăției lanurilor și fre-mătă ca o amenințare pentru vrăjmașii viitorului prin frunza pădurilor ce ocrotiseră și meniseră luptele învingătoare. Glasul lui nu se mai auzia însă, și icoana lui nu mai stătea înaintea nimăruia.

Și candela aprinsă de-asupra mormîntului său s'a stîns une ori, în zile rele. Mîni de hoți aū scormonit în mormîntul cel sfînt.

Dar amintirea sa a luminat totdeauna în marea biserică a conștiinții neamului. Une ori mai tare, alte ori mai slab, dar nici un vînt năprasnic n'a putut-o stînge. Și astăzi ea se înnalță puternică, în marea flacără de mîndrie și recunoștință ce pornește din toate inimile noastre la pomenirea celor patru sute de ani de la moartea puternicului Impărat senin al Romînimii.

O scînteie din această flacără e cartea de față.

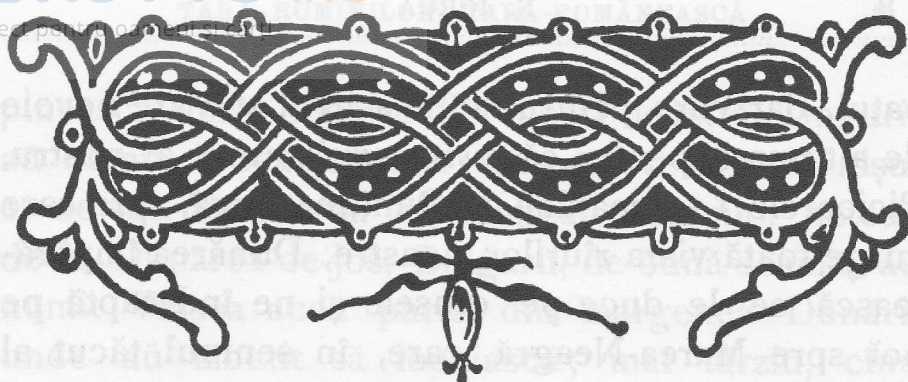

CARTEA I.

ȚARA MOLDOVEI PÂNĂ LA ȘTEFAN-CEL-MARE.

Tot pământul din care neamul românesc făcea prin cea mai iubită muncă a sa să răsară an de an holdele hrănitoare, tot pământul prin buruienile și înalta iarbă a căruia rătăceau turmele supuse până la piatra goală a munților ocrotitori, toată marginea de mal unde coliba pescarului domnește marele drum de ape al Dunării, toată pădurea nesfirșită, lungă de zile întregi, în care se infunda pasul de pindă al vânătorului; a cărui săgeată făcea să se spulbere un praf de frunze și crengi, — se chema pentru toți aceia cari, de pe la anul 1000 până astăzi, vorbesc cam ca și noi acum limba românească: pământul Românilor, Țara-Românească.

Întinsa, felurita, bogata, măreața și fericita Țara-Românească își avea fruntea de stîncă în Munte, pe care străinii și oamenii învățați îl numesc Car-

I.

Țara Romînilor, Țara-Românească.

Tot pămîntul din care neamul românesc făcea prin cea mai iubită muncă a sa să răsară an de an holdele hrănitoare, tot pămîntul prin buruienile și înnalta iarbă a căruia rătăciau turmele supuse până la piatra goală a munților ocrotitori, toată margenea de mal unde coliba pescarului domnește marele drum de ape al Dunării, toată pădurea nesfîrșită, lungă de zile întregi, în care se înfunda pasul de pîndă al vînătorului, a cărui săgeată făcea să se spulbere un praf de frunze și crengi, — se chema pentru toți aceia cari, de pe la anul 1000 până astăzi, vorbesc cam ca și noi acuma limba românească : pămîntul Romînilor, Țara-Românească.

Întinsa, felurita, bogata, măreața și fericita Țară-Românească își avea fruntea de stîncă în Munte, pe care străinii și oamenii învățați îl numesc Car-

patul, dar care pentru noi n'a avut și n'are nevoie de alt nume, pentru că e *singurul* munte al nostru. Picioarele i se scâldeau în Dunărea largă, spre care curge toată viața râurilor noastre, Dunărea împărătească ce le duce pe dînsele și ne îndreaptă pe noi spre Marea-Neagră, care, în seninul tăcut al feței sale albastre din zilele bune, în vălmășagul de valuri verzi și sure vuind în zilele de furtună, pare că înfățișează sufletul de strașnică minie, ce se împacă însă într'un zîmbet de căință și de iertare, al poporului nostru. Un braț atinge rîpa neprietenoasă, săpată în scorburî lutoase, a Nistrului, ce se coboară arcuindu-se spre Mare, ceva mai departe decît gurile Dunării, cu care n'a voit să se amestece, ca Prutul și ca Siretiul, totuși frați buni cu dînsul. Cellalt ajunge pînă la Tisa leneșă, darnică din apele sale încete, mîloase, Tisa gălbuie fără de țermuri.

De la înălțimile Maramureșului, goale sau înveșmîntate în haina verde a pășunilor, pînă la dunga lată a Dunării, de la șesurile în care lunecă spre Tisa Someșul, Crișurile unite, Mureșul, pînă la prăpastia umedă a Nistrului se întinde, verde în primăvară, aurie în lumina roditoare a verii, neagră ca un pustiū, albă ca un cîmp de gheață și zăpadă din lumile sterpe ale Miază-Noptii, iarna, Țara-Românească.

Alte neamuri, pe care le-aŭ adus întîmplările războaielor sau ale năvălirilor, aŭ împărțit largul ei cuprins, fiindcă fiecare din ele n'a ajuns să stă-

pinească decît o parte din moșia noastră. Ungurii aŭ numit Ardeal cetatea Carpaților în povîrnișul ei de sus, Tatarii aŭ zis Bugeac cîmpiilor netede de la Dunărea-de-jos, Bulgarii, de bună seamă, aŭ numit Vlașca acea parte din marginea Dunării unde aŭ izbutit să locuiască; mai tîrziu, cînd Nemții, Rușii aŭ smuls bucăți din vechea Moldovă, ei li-aŭ zis cu nume de osebite, care trebuiau să șteargă amintirea de veacuri a Moldovei, a Romînimii: Bucovina, Basarabia.

Romîni n'aŭ știut însă în țara lor decît de văile rîurilor, în jurul cărora ei mărgeniaŭ o țară mai mică: o Țară a Oltului lîngă lungul rîu harnic, o țară a Crișului, a Mureșului, un ținut al Someșului, al Tîrnavelor acolo unde străinii găsise un «Ardeal»; Țara Bîrsei, lîngă culmile Carpaților, unde se strecura un riuleț de munte, Țara Hațegului, după numele ce a trebuit să aibă altă dată Streiul de astăzi. Apoi, dincoace de culmile Muntelui, și o Țară a Jiului, o Țară a Moldovei, și așa se va mai fi zis și altora, fiecăreia după puterea neadormită a rîului său.

În toată Țara-Romănească, și lîngă o apă și lîngă alta, erau sate statornice și stîne schimbătoare. Satul se ascundea în văile păzite, care nu se văd, în hățișul bălților care taie drumul străinilor; ici și colo în muntele înalt, până la care nu poate răzbate decît cine-l cunoaște bine; în șes, aproape de rîuri, satele se făceaŭ una cu pămîntul, coborîndu-se în peșterile bordeielor, sau se răzimaŭ de